

**ПЕРЕДУМОВИ ОБҐРУНТУВАННЯ ДОЦІЛЬНОСТІ ФОРМУВАННЯ
КЛАСТЕРНИХ УТВОРЕНЬ (НА ПРИКЛАДІ ДЕРЕВООБРОБНОЇ,
ПАПЕРОВОЇ ТА ПОЛІГРАФІЧНОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ КАРПАТСЬКОГО
ЕКОНОМІЧНОГО РАЙОНУ)**

Анотація

Досліджуються сучасні підходи щодо формування кластерних утворень у деревообробній, паперовій та поліграфічній промисловості, визначення характерних рис та умов створення кластерів залежно від рівня управління. Зазначається, що відсутність законодавчих засад функціонування кластерних утворень в Україні вимагає вивчення фахівцями деревообробної, паперової та поліграфічної промисловості закордонного досвіду щодо впровадження окремих аспектів формування та функціонування кластерів. Особлива увага відведена обґрунтуванню доцільності формування кластерних утворень на основі визначення коефіцієнтів локалізації, коефіцієнтів виробництва та коефіцієнти експортної орієнтації підприємств деревообробної, паперової та поліграфічної промисловості Карпатського економічного району.

Ключові слова: кластер, ознаки та характерні риси кластеру підприємств деревообробної, паперової та поліграфічної промисловості, коефіцієнт локалізації, коефіцієнт виробництва та коефіцієнт експортної орієнтації підприємств.

Л. В. Гут, к.э.н., доцент
Черновицкий торгово-экономический институт КНТЭУ,
г. Черновцы

**ПРЕДПОСЫЛКИ ОБОСНОВАНИЯ ЦЕЛЕСООБРАЗНОСТИ
ФОРМИРОВАНИЯ КЛАСТЕРНЫХ ОБРАЗОВАНИЙ (НА ПРИМЕРЕ
ДЕРЕВООБРАБАТЫВАЮЩЕЙ, БУМАЖНОЙ И ПОЛИГРАФИЧЕСКОЙ
ПРОМЫШЛЕННОСТИ КАРПАТСКОГО ЭКОНОМИЧЕСКОГО РАЙОНА)**

Аннотация

Исследуются современные подходы к формированию кластерных образований в деревообрабатывающей, бумажной и полиграфической промышленности, определение характерных черт и условий создания кластеров в зависимости от уровня управления. Отмечается, что отсутствие законодательных основ функционирования кластерных образований в Украине требует изучения специалистами деревообрабатывающей, бумажной и полиграфической промышленности зарубежного опыта по внедрению отдельных аспектов формирования и функционирования кластеров. Особое внимание отведено обоснованию целесообразности формирования кластерных образований на основе определения коэффициентов локализации, коэффициентов производства и коэффициенты экспортной ориентации предприятий деревообрабатывающей, бумажной и полиграфической промышленности Карпатского экономического района.

Ключевые слова: кластер, признаки и характерные черты кластера предприятий деревообрабатывающей, бумажной и полиграфической

промышленности, коэффициент локализации, коэффициент производства и коэффициент экспортной ориентации предприятий.

Постановка проблеми. В умовах глобалізації та інтернаціоналізації відбувається впровадження «мережевої економіки», яка включає мережеві структури, які формують відносини між країнами, регіонами та суб'єктами господарювання з метою поєднання конкуренції та співпраці. Це зумовлює необхідність формування гнучкої системи управління та виробництва і поступову заміну старих виробничих і управлінських структур більш мобільними, які орієнтовані на запити споживачів. В Україні в окремих галузях національної економіки функціонують кластери. У деревообробній, паперовій та поліграфічній промисловості Карпатського економічного району доцільно було б їх формувати, тому що більшість підприємств виходять зі своєю продукцією на зовнішні ринки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням розвитку кластерних утворень приділяють увагу вітчизняні вчені. Так, Ю. В. Федотова [16] досліджувала досвід формування та визначила перспективи функціонування кластерних структур в економіці України. Є. В. Крикавський та О. А. Похильченко [10] обґрунтовують доцільність створення кластеру для формування потенціалу конкурентоспроможності деревообробних підприємств. В іншій праці Похильченко О. А. [14] акцентує увагу на необхідності проведення SWOT-аналізу для визначення можливостей та загроз розвитку деревообробної промисловості. О. М. Паламарчук [13] розкриває особливості конкурентоспроможності деревообробних підприємств на регіональному ринку. Однак через різновекторність видів діяльності, передбачених КВЕДОм 2010, проблематичним є визначення методологічних підходів до формування у них кластерних утворень, так як для кожної галузі існують свої передумови та особливості їх функціонування.

Формулювання мети статті. Мета статті полягає в оцінюванні діяльності підприємств деревообробної, паперової та поліграфічної промисловості Карпатського економічного району й обґрунтування доцільності формування в них кластерів.

Виклад основного матеріалу. Кластер в економіці – це об'єднання різних галузей, які певною мірою причетні до створення нового продукту у межах технологічного ланцюга створення вартості, що разом з перевагами від географічної локалізації учасників є джерелом конкурентних переваг кластера завдяки технологічній взаємопов'язаності галузей. Однак на даний час зусилля влади, науки та бізнесу стосовно кластерних засад розвитку регіональної економіки гальмуються через відсутність

налагодженої взаємодії між зазначеними суб'єктами та недовіру один до одного. Це підсилюється і відсутністю законодавчо затвердженого поняття «кластера», його видів, комплексу заходів щодо формування кластерної політики в Україні; недостатнім інформаційним забезпеченням формування та функціонування кластерів; слабкою зацікавленістю суб'єктів підприємництва до об'єднання на засадах партнерства з регіональними органами влади для реалізації моделі кластерного розвитку; не зацікавленістю інвесторів вкладати кошти у розвиток підприємств через низьку інвестиційну привабливість регіонів [8, с. 36].

Є. В. Крикавський та О. А. Похильченко [10, с. 74] визначили характерні ознаки кластера: географічну концентрацію учасників; відносини між учасниками, що ґрунтуються на поєднанні конкуренції та кооперації; спеціалізований характер об'єднання; збереження юридичної та економічної незалежності підприємств – учасників; широкий спектр учасників, зокрема і влади.

Ю. В. Федотова [16] визначила низку умов, на яких ґрунтується створення кластерів залежно від рівня управління:

- макроекономічний рівень: політична стабільність, розвинуті нормативно-правове забезпечення та податкова система, низький рівень інвестиційних та кредитних ризиків, наявність механізму гарантій захисту інвестицій, достатній рівень грошових ресурсів на внутрішньому ринку, інформаційна прозорість ринкових угод, наявність державних програм залучення інвесторів, низький рівень тінізації та корумпованості економіки, налагоджений механізм приватизації об'єктів;

- мезоекономічний рівень: програми активізації внутрішніх конкурентних переваг адміністративно-територіальних одиниць країни, функціонуюча база презентації бізнес-проектів для пошуку потенційних інвесторів; низький рівень диференціації розвитку регіонів; контроль за цільовим використанням бюджетних коштів;

- мікроекономічний рівень: наявність довгострокових стратегій розвитку підприємств; впровадження інновацій у господарську діяльність; генерація нових ідей та пошук інвесторів; високий рівень професійної підготовки персоналу підприємств; готовність до співпраці та інтеграції.

Розглянемо економічні передумови формування нових форм регіональних утворень у деревообробній, паперовій та поліграфічній промисловості Карпатського економічного району. Значущість деревообробної промисловості в економіці України обумовлена тим, що в сучасних умовах практично немає такої сфери господарства, де деревина і продукція її переробки не відігравали б істотної ролі. Деревина лежить в

основі виробництва будматеріалів, меблів, паперу та іншої продукції, що дозволяє розглядати її як об'єкт жорсткої конкуренції між «лісовою» економікою і деякими іншими секторами, такими як сільське господарство, промисловість, будівництво, транспортна інфраструктура тощо. Деревина слугує сировиною як при виробництві засобів виробництва, зокрема предметів праці (круглий ліс, пиломатеріали, фанера, деревні плити, метиловий спирт тощо), так і предметів споживання (меблі).

Вивчення закордонного досвіду щодо створення на національному, регіональному та місцевому рівнях кластерів та їх функціонування у деревообробній промисловості показав, що у Словенії успішно функціонує кластер деревооброблення, який об'єднує підприємства лісової, деревообробної промисловості та найбільші дослідницькі інститути лісового сектора, які реалізують науково-дослідні проекти. Кооперація та об'єднання усіх компонентів виробничого процесу від постачальників сировини до споживачів кінцевого продукту, включаючи сферу обслуговування та представників науки, сприяють зміцненню конкурентних позицій членів кластера на національному ринку. У Фінляндії кластер охоплює виробництво деревини та продуктів її переробки, паперу, меблів поліграфічного та пов'язаного з ним обладнання. Він сприяє розвитку поліграфічного виробництва та інфраструктури. У Швеції існують кластерні утворення у сфері деревообробки і виробництва паперу. Меблевий кластер в Австрії пов'язаний з виробництвом дерев'яних меблів, в Угорщині – виробів деревообробної промисловості. Фінансування кластерних утворень в європейських державах здійснюється за рахунок регіональних та державних субсидій і залучення приватного капіталу.

Проектом Концепції розвитку кластерів в Україні визначені джерела фінансування проектів із створення кластерів: кошти місцевих бюджетів, кошти венчурних фондів, інвестиції підприємств та організацій, гранти міжнародних організацій, кошти фінансових установ – учасників кластеру; та найбільш сприятливі галузі для їх впровадження: інноваційні кластери та регіональні промислові кластери у найбільш наукоємних та високотехнологічних галузях та виробництвах; об'єднання малих та середніх підприємств у ділові мережі [1].

На даний час функціонує Львівський кластер деревообробки та меблевого виробництва (ДОМВ), який об'єднує деревообробні та меблеві підприємства, які працюють з деревиною у Західній Україні. Кластер є господарською асоціацією, діяльність якої спрямована на:

➤ розширення ринків збуту продукції компаній-членів та ринків продукції з деревини загалом за рахунок пошуку нових партнерів для

РЕГІОНАЛЬНА ЕКОНОМІКА

залучення до процесу налагодження прозорості в лісозаготівлях; організації аналізів енерго- та ресурсоефективності для деревообробних та меблевих підприємств Західної України;

➤ впровадження нової продукції, покращення технологій та реалізація інноваційних проектів шляхом співпраці з профільними навчальними закладами та науково-дослідницькими організаціями у спільних проектах;

➤ підвищення компетенцій працівників та розширення доступу до людського капіталу шляхом організації навчальних заходів для компаній-членів та наближення підготовки фахівців вищими навчальними закладами до потреб компаній-членів;

➤ налагодження співпраці з державними органами влади.

У 2013 році за ініціативи Асоціації деревообробників Буковини та за підтримки GIZ Ukraine у Чернівцях відбулося засідання робочої групи «Кластер деревообробки: можливості для галузі та регіону», на якому були презентовані цілі й завдання робочої групи та основні плани її ініціаторів, які спрямовані на залучення як грантових ресурсів, так і бюджетних коштів з залученням всіх зацікавлених сторін: влади, деревообробних підприємств й громадських організацій. Робочою групою узгоджена концепція кластеру деревообробки в Чернівецькому регіоні з метою реалізації конкретних заходів зі створення деревообробного кластеру в Чернівецькій області [7, с. 121].

Для кращого розуміння особливостей розвитку деревообробної, паперової та поліграфічної промисловості проаналізуємо динаміку обсягу реалізації їхньої продукції, виготовленої в Карпатському економічному районі за 2010-2015 рр. (табл. 1).

Таблиця 1

Динаміка обсягів реалізації продукції деревообробної, паперової та поліграфічної промисловості Карпатського економічного району за 2010-2015 роки*

(млн грн)

Області Карпатського економічного району	Роки						2015 до 2010, %
	2010	2011	2012	2013	2014	2015	
Закарпатська область	376,7	469,6	501,8	510,4	640,0	1091,7	289,8
Івано-Франківська область	1662	2272,5	2266,7	2362,3	31126,2	4276,3	252,3
Львівська область	1917,6	2623,8	2810,9	2828,6	3484,6	5021,6	261,9
Чернівецька область	135,9	153,3	165,0	163,3	237,6	351,4	285,6
<i>Всього по областях</i>	<i>4092,2</i>	<i>5519,2</i>	<i>5744,4</i>	<i>5864,6</i>	<i>7487,5</i>	<i>10741,0</i>	<i>268,5</i>
<i>Всього по Україні</i>	<i>26987,3</i>	<i>31613,1</i>	<i>34103,9</i>	<i>35934,9</i>	<i>43816,7</i>	<i>60146,2</i>	<i>222,9</i>

*Джерело: розроблено автором за даними [2-6].

Дані таблиці 1 свідчать про те, що у 2010-2015 рр. для всіх. областей Карпатського економічного району були притаманні позитивні динамічні зрушення. Найвищий темп росту обсягу реалізації продукції деревообробної, паперової та поліграфічної промисловості Карпатського економічного району характерний для Закарпатської області (289,8%) та Львівської області (261,97%). Темп приросту обсягів реалізації продукції даного виду продукції по Закарпатській області перевищував середній показник по областях на 7,9% і по Україні на 30,0%, по Чернівецькій області перевищував середній показник по областях на 6,3% і по Україні на 28,67%.

Структурні зрушення виробництва деревини, розпиляної чи розколотої поздовж, розділеної на частини чи лущеної, завтовшки більше 6 мм, шпал з деревини для залізничних чи трамвайних колій підприємствами Карпатського економічного району наведені в таблиці 2.

Таблиця 2

Структурні зрушення виробництва деревини, вздовж розпиляної чи розколотої, розділеної на частини чи лущеної, завтовшки більше 6 мм, шпал з деревини для залізничних чи трамвайних колій підприємствами Карпатського економічного району за 2010-2015 рр.*

(в %)

Області		Роки					
		2010	2011	2012	2013	2014	2015
Закарпатська	До обсягу регіону	19,2	31,0	30,0	29,0	32,6	31,1
	До обсягу країни	8,7	8,7	7,1	8,5	9,8	9,5
Івано-Франківська	До обсягу регіону	19,7	28,7	27,1	25,0	25,6	26,2
	До обсягу країни	8,9	8,6	7,1	7,3	7,7	8,0
Львівська	До обсягу регіону	53,3	23,9	25,7	22,7	22,9	27,6
	До обсягу країни	24,1	7,2	6,8	6,7	6,9	8,4
Чернівецька	До обсягу регіону	7,7	16,3	17,2	15,9	19,0	15,1
	До обсягу країни	3,5	4,9	4,5	4,7	5,7	4,6

*Джерело: розроблено автором за даними [2; 3; 4; 5; 6].

Як видно з даних таблиці 2, Закарпатська область характеризується найбільшим обсягом виробництва даних видів продукції за досліджуваний період, що знайшло відображення і у питомій вазі як регіону – 31,1% у 2015 році (на 1,9% більше, ніж у 2010 році), так і держави в цілому – 9,5%, що на 0,8% більше, ніж у 2010 році. В Івано-Франківській області частка виробництва даної продукції у регіональному продукті займає 26,2% у 2015 році, що на 6,6% більше, ніж у 2010 р., частка випуску продукції регіону в структурі виробництва на рівні України склала у 2015 році 8,0%, що на 0,9% менше, ніж у 2010 році. У Львівській області частка

РЕГІОНАЛЬНА ЕКОНОМІКА

обсягу виробництва вищезазначених видів продукції у 2015 році склала 27,6% регіонального продукту, що на 25,7% менше, ніж у 2010 р., спостерігається зниження питомої ваги даних видів продукції в обсязі держави з 24,1% у 2010 р. до 8,4% у 2015 р. Для Чернівецької області характерне коливання питомої ваги даних видів продукції у регіональному продукті з 7,7% у 2010 р. до 15,1% у 2015 р., а у обсязі виробництва країни спостерігається стрибкоподібна тенденція, що пояснюється коливаннями обсягів виробництва по регіонах та об'єктивними факторами щодо припинення діяльності підприємств у східних областях України.

Для економічного розвитку України загалом та областей Карпатського економічного району зокрема важливим аспектом є здійснення зовнішньої торгівлі. Експорт продукції сприяє надходженню валюти та формуванню доходів держави. Визначимо сукупний внесок експорту виробів з деревини, паперу та поліграфічної промисловості підприємств, у відсотках, не тільки у сукупний регіональний продукт, а також у продукт держави (таблиця 3).

Таблиця 3

Структура експорту виробів з деревини, паперу та поліграфічної промисловості Карпатського економічного району за 2010-2015 рр.* (%)

Області		Роки					
		2010	2011	2012	2013	2014	2015
Закарпатська	До обсягу регіону	22,6	22,0	21,0	26,3	21,9	22,9
	До обсягу країни	0,3	0,4	0,4	0,4	0,4	5,7
	До загального обсягу експорту країни	0,2	0,2	0,2	0,2	0,3	0,3
Івано-Франківська	До обсягу регіону	20,5	21,2	15,1	6,5	21,8	18,7
	До обсягу країни	0,3	0,4	0,3	0,1	0,4	4,7
	До загального обсягу експорту країни	0,2	0,2	0,1	0,1	0,2	0,2
Львівська	До обсягу регіону	49,2	49,5	57,0	59,5	49,5	51,0
	До обсягу країни	0,7	0,9	1,1	1,0	1,0	12,7
	До загального обсягу експорту країни	0,4	0,4	0,4	0,5	0,6	0,7
Чернівецька	До обсягу регіону	7,6	7,3	6,9	7,7	6,8	7,5
	До обсягу країни	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	1,9
	До загального обсягу експорту країни	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1

* Джерело: розроблено автором за даними [2-6].

За даними таблиці 3 видно, що основну частку в структурі експорту в усіх досліджуваних періодах займає Львівська область. Так, у 2010 році Львівська область забезпечує 49,2%, а у 2015 р. – 51,0% експорту

виробів з деревини, паперу та поліграфічної промисловості серед досліджуваних областей. На другому місці знаходиться Закарпатська область – 22,9%. Івано-Франківська область у 2015 році по експорту виробів з деревини, паперу та поліграфічної діяльності займала 18,7% в обсязі експорту областей регіону, що на 1,8% менше, ніж у 2010 році. Чернівецька область в загальному обсязі досліджуваних областей займає найменшу частку – 7,5%.

У зв'язку зі значним зменшенням експорту виробів з деревини, паперу та поліграфічної промисловості у розрізі досліджуваних областей та країни в цілому у 2015 р. відбулося суттєве зростання частки областей у загальному обсязі експорту виробів з деревини, паперу та поліграфічної промисловості по Україні: у Чернівецькій області – на 1,8%, в Івано-Франківській – на 4,4%, Закарпатській – на 4,4%, Львівській – на 12,0%. Однак такі зміни свідчать про невтішну перспективу щодо розвитку даних видів економічної діяльності на території країни.

Дослідження внеску окремих областей у загальний обсяг експорту виробів з деревини, паперу та поліграфічної промисловості України показало, що Чернівецька область за 2010-2014 рр. забезпечила лише 0,1%, Івано-Франківська займає питому вагу 0,2%, а Закарпатська область 0,3% до загального обсягу експорту країни. Найкращою є ситуація у Львівській області, де спостерігається тенденція зростання питомої ваги з 0,4% у 2010 р. до 0,7% у 2015 р., однак такі низькі показники підтверджують низьку вірогідність та можливості формування нових економічних пріоритетів.

Для більш повної впевненості щодо прийняття відповідних рішень щодо формування кластерів необхідно дослідити динаміку формування фінансових результатів підприємств деревообробної, паперової та поліграфічної промисловості підприємств Карпатського економічного району (табл. 4).

Таблиця 4

Динаміка формування фінансових результатів діяльності підприємств з виготовлення виробів з деревини, виробництва паперу та поліграфічної промисловості Карпатського економічного району за 2010-2015 роки*

Показники	Роки					
	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Закарпатська область						
Фінансовий результат від операційної діяльності, тис. грн	6207,4	23662,6	11275,5	-20412,4	-22941,4	396912
Витрати операційної діяльності, тис. грн	588577,6	848586,6	638648,4	707684,4	992262,9	1209143,1

Фінансовий результат від звичайної діяльності до оподаткування, тис. грн	-12,0	11655,9	-6710,6	-32152,2	-47682,5	173485
Рівень рентабельності операційної діяльності, %	1,0	2,7	1,8	-2,9	-2,3	8,3
Івано-Франківська область						
Фінансовий результат від операційної діяльності, тис грн	41338,5	64311,1	55485,9	51049,0	90299,1	301377,8
Витрати операційної діяльності, тис грн	1356138,0	1076253,6	1666669,4	1580351,7	1589976,7	2594042,1
Фінансовий результат від звичайної діяльності до оподаткування, тис грн	-11655,9	42215,2	22041,2	14763,2	27972,3	198281,3
Рівень рентабельності операційної діяльності, %	3,0	6,0	3,3	3,2	5,7	11,6
Львівська область						
Фінансовий результат від операційної діяльності, тис грн	-201556,4	200710,4	147857,2	263900,9	370582,3	831887,1
Витрати операційної діяльності, тис. грн	2295268,9	5335737,3	4099366,7	4128631,3	4944761,7	7209199,9
Фінансовий результат від звичайної діяльності до оподаткування, тис. грн	-189862,7	86700,8	81619,3	203806,7	-854089,9	-416990,1
Рівень рентабельності операційної діяльності, %	-3,3	3,8	3,9	6,4	7,5	- 11,5
Чернівецька область						
Фінансовий результат від операційної діяльності, тис. грн	3602,3	-391,5	601,6	-2868,7	10159,9	16416,8
Витрати операційної діяльності, тис. грн	146006,6	164300,5	140736,5	145940,7	177058,7	239365,2
Фінансовий результат від звичайної діяльності до оподаткування, млн грн	-5639,6	-1765,1	-120,7	-3350,6	10151,6	11645,9
Рівень рентабельності операційної діяльності, %	2,5	0,2	0,4	-2,0	5,7	6,9
<i>Разом рентабельність підприємств деревообробної, паперової та поліграфічної промисловості України</i>	-0,5	3,1	5,1	5,0	2,6	10,7
<i>Всього рентабельність за видами промислової діяльності України</i>	3,6	4,7	3,4	3,0	1,6	5,0

*Джерело: розроблено автором за даними [2-6].

Наведені дані таблиці 4 дозволяють встановити, що за 2010-2015 рр. для підприємств досліджуваних видів діяльності характерним є зростання фінансових показників, при цьому збитковою у 2015 р. була діяльність підприємств Львівської області. Позитивною динамікою за досліджуваний

період характеризується рівень рентабельності операційної діяльності підприємств галузі Івано-Франківської області, який склав у 2015 р. 11,6%, що вище середнього рівня рентабельності по галузі на 0,9%. Для підприємств досліджуваної галузі Закарпатської та Чернівецької областей нерівномірне формування фінансових результатів привело до змін показника рентабельності. Так, з 2010 р. показник рентабельності операційної діяльності підприємств Чернівецької області знизився з 2,5% у 2010 р. до -2,0% у 2013 р. Період 2013-2014 рр. для Чернівецької області характеризується переходом зі збиткової зони у прибуткову, що відобразилося на зростанні рентабельності до 5,7% у 2014 р. Найвищий рівень рентабельності підприємств галузі у Чернівецькій області характерний для 2015 р. – 6,9%.

Рентабельність підприємств деревообробної, паперової та поліграфічної промисловості України протягом 2013-2014 рр. поступово знижувалась (з 5,1% у 2013 році до 2,6% у 2014 році) і спостерігається різке зростання у 2015 р. до 10,7%. На відміну від підприємств деревообробної, паперової та поліграфічної промисловості, загалом за видами промислової діяльності України відмічається поступове його зниження з 4,7% у 2011 р. до 1,6% у 2014 р. У 2015 р. характерним є зростання рівня рентабельності за видами промислової діяльності до 5,0%.

Ми вважаємо, що нерівномірне зростання фінансових результатів впливає на формування показників рентабельності як в цілому по підприємствах деревообробної, паперової та поліграфічної промисловості України, так і окремо за областями. Коливання показників рентабельності і Карпатського економічного району загалом, і окремо областей (крім Івано-Франківської області) свідчить про негативну тенденцію, що склалась в даному виді економічної діяльності регіону. Підприємствам терміново необхідно збільшувати обсяги реалізації своєї продукції й знижувати як операційні, так і інші витрати.

З метою обґрунтування доцільності формування кластерних утворень у деревообробній, паперовій та поліграфічній промисловості Карпатського економічного району нами розраховані коефіцієнти локалізації в областях Карпатського економічного району за 2010-2015 роки (табл. 5).

Проведені розрахунки підтверджують доцільність формування кластерів у деревообробній, паперовій та поліграфічній промисловості в Івано-Франківській (6,810), Закарпатській (3,388), Львівській (2,352) та Чернівецькій областях (1,666).

Коефіцієнти локалізації у деревообробній, паперовій та поліграфічній промисловості Карпатського економічного району за 2010-2015 роки*

Області	Роки						2015 до 2010, +/-
	2010	2011	2012	2013	2014	2015	
Закарпатська область	2,322	2,248	2,246	1,916	1,710	3,388	1,066
Івано-Франківська область	6,807	8,286	7,284	6,418	6,865	6,810	0,003
Львівська область	2,567	2,679	2,625	2,432	2,172	2,352	-0,215
Чернівецька область	1,656	1,534	1,530	1,466	1,541	1,666	0,01
Всього по областях	3,312	3,532	3,353	3,072	2,893	3,265	-0,047

*Джерело: розроблено автором за даними [2-6].

Проведені розрахунки коефіцієнта виробництва виробів з деревини, паперу та продукції поліграфічної промисловості на душу населення в областях Карпатського економічного району за 2010-2015 роки (табл. 6) показали, що тенденція росту даного коефіцієнта характерна для всіх областей. Для областей, де значення коефіцієнта перевищує 1,0, характерний рівномірний і пропорційний розподіл населення і розподіл підприємств галузі. Це означає, що в Івано-Франківській та Львівській областях доцільно створювати кластери у деревообробній, паперовій та поліграфічній промисловості, оскільки коефіцієнти виробництва продукції цих галузей на душу населення в Івано-Франківській області склали у 2015 році 2,195 та у Львівській області 1,405 відповідно.

Таблиця 6

Коефіцієнти виробництва виробів з деревини, паперу та продукції поліграфічної промисловості на душу населення в областях Карпатського економічного району за 2010-2015 роки*

Області Карпатського регіону	Роки						2015 до 2010, %
	2010	2011	2012	2013	2014	2015	
Закарпатська область	0,513	0,543	0,535	0,514	0,503	0,897	174,8
Івано-Франківська область	2,043	2,376	2,190	2,160	2,236	2,195	107,5
Львівська область	1,284	1,497	1,484	1,415	1,365	1,405	109,4
Чернівецька область	0,255	0,245	0,243	0,228	0,259	0,274	107,4
Всього по областях	1,145	1,314	1,264	1,221	1,219	1,310	114,4

*Джерело: розроблено автором за даними [2-7].

Для уточнення можливості створення кластеру нами розраховано коефіцієнт експортної орієнтації у деревообробній, паперовій та поліграфічній промисловості Чернівецькій області та сусідніх областях протягом 2010-2015 років (таблиця 7).

Найбільше значення коефіцієнта експортної орієнтації у

деревообробній, паперовій та поліграфічній промисловості у досліджуваному періоді характерне для Чернівецької області (0,319), який зріс порівняно з 2010 р. на 0,114.

Таблиця 7

Коефіцієнти експортної орієнтації підприємств деревообробної, паперової та поліграфічної промисловості Карпатського економічного району за 2010-2015 роки*

Області	Роки						2015 до 2010, +/-
	2010	2011	2012	2013	2014	2015	
Закарпатська область	0,219	0,057	0,264	0,312	0,300	0,216	-0,003
Івано-Франківська область	0,045	0,056	0,042	0,017	0,061	0,066	0,021
Львівська область	0,094	0,112	0,128	0,127	0,124	0,153	0,059
Чернівецька область	0,205	0,284	0,263	0,286	0,251	0,319	0,114
Всього по областях	0,089	0,108	0,110	0,103	0,117	0,134	0,045

*Джерело: розроблено автором за даними [2-6].

Отримані значення коефіцієнта душевого виробництва виробів з деревини, паперу та продукції поліграфічної промисловості дають можливість стверджувати, що його значення не перевищують 1,0 у всіх областях. Це свідчить про нерівномірність і непропорційність розподілу підприємств деревообробної промисловості відносно розподілу населення.

Проведені нами розрахунки дозволяють стверджувати, що:

- за коефіцієнтом локалізації та середньодушевого виробництва продукції деревообробної, паперової та поліграфічної промисловості доцільно створювати кластер в Івано-Франківській області та Львівській області;

- за коефіцієнтом експортної орієнтації у деревообробній, паперовій та поліграфічній промисловості не доцільно створювати кластери у областях Карпатського економічного регіону у зв'язку з тим, що значення коефіцієнта експортної орієнтації у них менше 1,0. Ми вважаємо за доцільне передбачити формування кластеру у деревообробній, паперовій та поліграфічній промисловості тільки в Івано-Франківській та Львівській областях.

Отже, на нашу думку, впровадження моделі кластерної організації деревообробної промисловості в системі територіального устрою в Івано-Франківській та Львівській областях дасть можливість підприємствам деревообробної промисловості набути більш потужного виробничо-ринкового потенціалу, здійснити перехід галузі від експортно-сировинного до інноваційного типу розвитку.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших

розвідок у даному напрямку. Кластерний метод організації економіки сьогодні є одним із найбільш ефективних способів забезпечення самодостатності регіональних економічних систем, оскільки вони дозволяють оптимально поєднувати процеси кооперації та спеціалізації, тим самим створюючи необхідні умови для підвищення стійкості вітчизняних виробників деревообробної продукції та випуску ними конкурентоспроможної продукції. Ми вважаємо, що впровадження моделі кластерної організації у деревообробній, паперовій та поліграфічній промисловості у Івано-Франківській та Львівській областях Карпатського економічного району дасть можливість підприємствам розвивати економічний потенціал та сприятиме підвищенню їх конкурентоспроможності на внутрішньому та зовнішньому ринках.

Список використаних джерел:

1. Про схвалення Концепції створення кластерів в Україні : Проект Розпорядження Кабінету Міністрів України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://biznes.od.ua>
2. Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>
3. Головне управління статистики у Чернівецькій області [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.cv.ukrstat.gov.ua/>
4. Головне управління статистики в Івано-Франківській області [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ifstat.gov.ua/>
5. Головне управління статистики у Львівській області [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.lv.ukrstat.gov.ua/>
6. Головне управління статистики у Закарпатській області [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.uz.ukrstat.gov.ua/>
7. Гут Л. В. Обґрунтування формування кластерних утворень (на прикладі деревообробної, паперової та поліграфічної промисловості Карпатського економічного району) / Л. В. Гут // Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Розвиток прикордонних регіонів у системі транскордонного співробітництва», м.Чернівці-м.Бельці, 27-28 квітня 2017. – Чернівці, 2017. – С. 119-122.
8. Ігнатюк А. І. Галузеві ринки: теорія, практика, напрямки регулювання : монографія / А. І. Ігнатюк. – К.: ННЦ ІАЕ, 2010. – С. 35-36.
9. Кластер деревообробки та меблевого виробництва [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.domv.lviv.ua>.
10. Крикавський Є. В. Концепція кластера у формуванні потенціалу конкурентоздатності деревообробних підприємств: монографія / Є. В. Крикавський, О. А. Похильченко. – Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2012. – 352 с.
11. Купчак П. М. Перспективи розвитку деревообробної галузі України / П. М. Купчак // Ефективна економіка. – 2014. – № 11. – С. 57-65.
12. Максимів В. М. Аналіз, особливості, проблеми і досвід використання додаткових ресурсів сировини, відходів та вживаної сировини / В. М. Максимів, С. В. Гаїда // Збірник наукових праць Національного лісотехнічного університету. – 2010. – С. 63-71.
13. Паламарчук О. М. Особливості конкурентоспроможності деревообробних підприємств на регіональному ринку [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Evu/2010/14_Palamarchuk.pdf.

14. Похильченко О. А. Аналіз можливостей та загроз розвитку деревообробної промисловості / О. А. Похильченко // Вісник НУ «Львівська політехніка». – 2009. – № 649. – С. 245-252.
15. Суворова С. Г. Стан та перспективи розвитку деревообробної промисловості України / С. Г. Суворова // Вісник ДонНУЕТ. – № 4(56). – 2012. – С. 49-56.
16. Федотова Ю. В. Досвід та перспективи функціонування кластерних структур в економіці України / Ю. В. Федотова // Ефективна економіка. – 2015. – №4. – Режим доступу: <http://www.economy.nauka.com.ua/?n=4&y=2015>

Lyubov Gut, PhD, Associate Professor,
Chernivtsi Institute of Trade and Economics of KNUTE, Chernivtsi

BACKGROUND OF THE ACCURACY OF FORMATION OF CLUSTER CONSTRUCTIONS (IN THE EXAMPLE OF WOODWORKING, PAPER AND POLYGRAPH INDUSTRY OF THE CARPATHIAN ECONOMIC AREA)

Summary

The article investigates modern approaches to formation of cluster structures in woodworking, paper and printing industry and defines characteristic traits and conditions for cluster creation depending on management level. It is noted that the absence of legislative provisions for the functioning of cluster formations in Ukraine requires the specialists of wood, paper and printing industry to study foreign experience concerning the implementation of certain aspects of the forming and functioning of cluster formations. Special attention is paid to reasoning the expediency of formation of cluster structures on the basis of defining the localization ratios, the production ratios and the coefficients of export orientation for the enterprises of woodworking, paper and printing industry of the Carpathian economic region.

Keywords: cluster, features and characteristic traits of clusters of enterprises of woodworking, paper and printing industry, localization ratios, production ratios, export orientation ratios of woodworking, paper and printing industry of the Carpathian economic region.

References:

1. *On Approval of the Concept Clusters Creation in Ukraine*, Draft Order of the Cabinet of Ministers of Ukraine (2017). Available at: <http://biznes.od.ua> (Accessed 16 January 2018) (in Ukr.).
2. *State Statistics service of Ukraine* (2017). Activities of enterprises. Available at: <http://ukrstat.gov.ua> (Accessed 23 October 2017) (in Ukr.).
3. *Main Department of Statistics service in Chernivtsi region* (2017). Available at: <http://www.cv.ukrstat.gov.ua> (Accessed 23 October 2017) (in Ukr.).
4. *Main Department of Statistics service in Ivano-Frankivs'k region* (2017). Available at: <http://www.cv.ukrstat.gov.ua> (Accessed 23 October 2017) (in Ukr.).
5. *Main Department of Statistics service in Lviv region* (2017). Available at: <http://www.cv.ukrstat.gov.ua> (Accessed 23 October 2017) (in Ukr.).
6. *Main Department of Statistics service in Zakarpattia region* (2017). Available at: <http://www.cv.ukrstat.gov.ua> (Accessed 23 October 2017) (in Ukr.).
7. Hut, L.V. (2017). Substantiation of creating of cluster formations (on the example of the woodworking, paper and printing industry of the Carpathian economic region). *Rozvytok prykordonnykh rehioniv v systemi transkordonnoho spivrobitnytstva. Materialy Mizhnarodnoi naukovopraktychnoi konferentsii* [Development of border regions in the cross-border cooperation system. Mat. ChTEI KNTEU of Sci. Prac. Conf.]. Chernivtsi-Bel'tsi, Ukraine, pp. 119-122 (in Ukr.).

8. Ihnatiuk, A.I. (2010). *Haluzevi rynky: teoriia, praktyka, napriamky rehuliuвання* [Sectoral Markets: theory, practice, regulative directions]. NNTs IAE, Kyiv, pp. 35-36 (in Ukr.).
9. *Cluster of woodworking and furniture production* (2017). Available at: <http://www.domv.lviv.ua> (Accessed 02 October 2017) (in Ukr.).
10. Krykavs'kyj, Ye.V., Pokhyl'chenko, O.A. (2012). *Kontsepsiia klastera u formuvanni potentsialu konkurentozdatnosti derevoobrobnykh pidpriemstv* [The cluster concept in forming the competitiveness of woodworking enterprises]. Lviv, 352 p. (in Ukr.).
11. Kupchak, P.M. (2014). Prospects of developing of the Ukrainian woodworking industry. *Efektivna ekonomika [Effective economy]*, vol. 11, pp. 57-65 (in Ukr.).
12. Makysymiv, V.M., Hajda, S.V. (2010). Analysis, features, problems and experience of using additional resources of raw materials, waste and used raw materials. *Zbirnyk naukovykh prats' Natsional'noho lisotekhnichnoho universytetu [Collection of scientific works of the National Forestry University]*, pp. 63-71 (in Ukr.).
13. Palamarchuk, O.M. (2010). Features of the competitiveness of woodworking enterprises in the regional market. Available at: http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Evu/2010/14Palamarchuk.pdf. (Accessed 4 Aug 2017) (in Ukr.).
14. Pokhyl'chenko, O.A. (2009). Analysis of the opportunities and threats of the woodworking industry development. *Visnyk NU «L'vivs'ka politehnika» [Bulletin of the Lviv Polytechnic National University]*, vol. 649, pp. 245-252 (in Ukr.).
15. Suvorova, S.H. (2012). The state and prospects of the Ukrainian woodworking industry development. *Visnyk DonDUET [Bulletin of Donetsk National University of Economics and Trade]*, vol. 4 (56), pp. 49-56 (in Ukr.).
16. Fedotova, Yu.V. (2015). Experience and prospects of cluster structures functioning in the Ukraine's economy. *Effective economics*, vol. 4. Available at: <http://www.economy.nayka.com.ua/?n=4&y=2015> (Accessed 4 Aug 2017) (in Ukr.).

